

دارالتقريب مذاهب اسلامي؛ سرآغازي براي دستيابي به اتحاد جماهير اسلامي

به همت حضرت آيت الله بروجردي و شيخ محمد شلتوت در 29 ربيع الاول سال 1366 هجري قمری سرآغاز دستيابي به اتحاد جهان اسلام بود.

تشكيل "دارالتقريب بين المذاهب الاسلاميه" به همت حضرت آيت الله بروجردي و شيخ محمد شلتوت در 29 ربيع الاول سال 1366 هجري قمری سرآغاز دستيابي به اتحاد جهان اسلام بود.

در 29 ربيع الاول سال 1366 هجري قمری به همت حضرت آيت الله بروجردي و شيخ محمد شلتوت "دارالتقريب بين المذاهب الاسلاميه" با هدف تقريب و نزديكي مذاهب اسلامي در قاهره مصر تاسيس شد. پيشتر افرادي چون سيد جمال الدين اسد آبادي، شيخ محمد عبده، شيخ محمد حسين كاشف الغطاء و شيخ عبدالمجيد سليم و شيخ محمد تقی قمی در اين حوزه به تبادل نظر و اندیشه پرداخته بودند.

پس از تأسيس 171# دارالتقريب بين المذاهب الاسلاميه؛ 171# مجله رسالة الاسلام؛ 171# مجله مقالات علمي ارزشمندی از مذاهب اسلامي در مسائل فقهی مختلف چاپ می شد و در حوزه آرای مذاهب اسلامي و تدوين مجموعه قواعد فقهی جديد نيز تاليف و تحقيق صورت می گرفت.

تفاوت جماعه التقريب بين المذاهب الاسلاميه و مكتب عروة الوثقی

مهمترین و مؤثرترین حرکتی که پس از سيد جمال و مكتب "عروه الوثقی" و پيروان اوليه او نظير عبده و كواکبي براي ايجاد اتحاد اسلامي صورت گرفت، و برخلاف مكتب اتحاد اسلامي عروه الوثقی، شكل نهادی و سازمان يافته به خود داشت، حرکتی بود که "جماعه التقريب بين المذاهب الاسلاميه" در جهت تقريب و همبستگي مذاهب اسلامي انجام داد. اين حرکت برخلاف حرکت رهبران اوليه اتحاد اسلامي؛ يعنی سيدجمال و پيروانش، بيشتر جنبه دينی و اجتماعي داشت.

در واقع مكتب سيدجمال در عين حال که به اهميت نقش علما در اين راه توجه داشت، ولی مرکز ثقل طرح اتحاد اسلامي او- باتوجه به بعد سياسي آن- زمامداران ممالک اسلامي بود و در مقابل، جمعيت دارالتقريب به طور اساسی بر علمای مذاهب اسلامي متمرکز بود.

در راستای تقويت تقريب بين مذاهب، شيخ شلتوت، رئيس "الازهر" گام های مهمی برداشت از جمله در يکی از جلسه ها پيشنهاده کرد تسنن و تشيع را در جمع مشترک بدانيم و به جای تعبير به فرقه يا طایفه، همه آنها را "مذاهب اسلامي" بناميم. در پس گسترش همکاري و همبستگي میان علمای مذاهب اسلامي، فتوای شيخ شلتوت مبنی بر جواز پيروی از مذاهب امامی صادر شد.

وی درباره آرزوی خود می نویسد: آرزو داشتم می توانستم از اجتماعاتی که در دارالتقريب برپا می شود تعريف کنم که در آن مصري در کنار ايراني، لبناني، عراقي و پاکستانی و غيره قرار می گيرد و حنفی، مالکی، شافعی و حنبلی و امامی و زیدی دور یک ميز می نشیند و با ندایی توأم با دانش و ادب و پاکی و فهم و برادری و و همکاري و محبت، يکديگر را می خوانند.

شيخ محمد تقی قمی در نخستين جلسه دارالتقريب در سخنانی خطاب به اعضا که از مذاهب مختلف اسلامي بودند، درباره هدف مجمع می گوید: ايجاد حسن تفاهم میان برادران دينی که به یک خدا و یک پيغمبر و یک دين معتقدند و دارای یک نماز و یک قبله هستند، هدف دارالتقريب است و همچنين بدبینی ها را از میان برداشتن و برادری و يگانگی را جایگزین اختلافات ساختن از ديگر اهداف دارالتقريب است.

موانع تقريب در جهان اسلام

متاسفانه در حال حاضر، مسلمانان به صورت فرقه ها و طایفه های مختلف درآمده اند، به گونه ای که می بينيم یک امت به فرقه های گوناگون و هر فرقه ای به شعبه های متعدد تقسيم شده و هریک از ديگری دور گشته اند و جانی سیر می کند و گویی پيروان دو دين هستند که با هم همکاري و وصلت و تبادل فکری نمی کنند. هر دسته ای تمام کوشش خود را به افکار خود مشغول داشته و در راه آن تعصب می ورزد و حق را در انحصار خود می داند و ديگران را باطل می شمارد.

شیخ شلتوت نیز تفرقه و پراکندگی مسلمانان را در دو عامل عصبیت و مذهب می دید. به نظر او در اسلام، عصبیت وجود ندارد و با وجود کثرت مذاهب اسلام و اختلاف روش ها و آرای آنها، همگی از یک منبع و اصل واحد که کتاب خدا و سنت رسول اکرم(ص) باشد، فیض گرفته و از آن جوشیده اند.

دور شدن مسلمانان از آموزه های اصیل اسلامی و پیدایش جهل و خرافه، بدعت و تقلید و انحراف نیز در ارتباط با دسیسه های دشمنان اسلام از عواملی است که در تجزیه جامعه اسلامی و فاصله گرفتن مذاهب اسلامی مؤثر است. در این میان، از فعالیت بعضی عوامل داخلی استعمار و نیز کسانی که به عنوان مبلغ فعالند، نباید چشم پوشید.

اقدامات مؤثر مؤسسان دارالتقرب

اعضای مؤسس و عضو دارالتقرب پس از چندی برای رفع موانع وحدت مسلمانان، دست به اقدامات تحسین برانگیزی در جهت تقویت قرابت مذاهب اسلامی زدند که از جمله آنها می توان به گشودن باب اجتهاد جواز بیرون از دیگر مذاهب اسلامی، پیدایش فقه مقارن، ایجاد ارتباط و همبستگی میان رؤسای شیعه و سنی، همکاری با کنگره های اسلامی در راه همبستگی و معرفی مذاهب در کشورهای دیگر و جواز پیروی از مذاهب مختلف اشاره کرد.

پیدایش فقه مقارن به پیشنهاد شیخ محمد عبده بود. سپس دارالتقرب و الازهر به آن شکل رسمی تر بخشیدند و کرسی فقه مقارن را همراه با داخل کردن فقه شیعه در آن دانشگاه به وجود آوردند. شیخ شلتوت در این باره می نویسد: "ما به یاری خداوند تصمیم گرفته ایم فقه اسلامی را در دانشکده حقوق اسلامی به تمام مذاهب فقهی که اصول آنها معروف و روش شان آشکار است، تدریس نماییم و بدون شک مذهب شیعه امامی و زیدی در میان آنها خواهد بود."

دارالتقرب برای ایجاد ارتباط و همبستگی میان رؤسای شیعه و سنی دست به اقدامات مختلف از جمله نامه نگاری، اعزام نماینده و ملاقات زد. از جمله نامه نگاری های رؤسای سابق الازهر، شیخ عبدالمجید سلیم و شیخ شلتوت با حضرت آیت الله العظمی بروجردی در همین راستا است. سفر شیخ محمد فحام، رئیس الازهر به ایران را نیز در همین زمینه باید ارزیابی کرد.

آرزوی تشکیل اتحاد جماهیر اسلامی

شلتوت از مسلمانان خواست از تعصب ناروا بپرهیزند. وی درباره بازتابهای این فتوا در کشورهای اسلامی پس از پخش شدن نسخه هایی از آن می گوید: "فتوایی که آوازه بلند آن در کشورهای اسلامی طنین افکند و چشمان افراد پاک و با ایمان که هدفی جز حق و تقرب و مصلحت ملت نداشتند، روشن گشت و از طرفی هم پرسش ها و جدل ها درباره آن شروع شد و من به درستی این فتوا ایمان داشتم و با عزمی راسخ، هر لحظه برای آن کسانی که درباره آن توضیح می خواستند، نامه می فرستادم و آن را تأیید می کردم و به اشکالات معترضین پاسخ می دادم."

سیدعبدالحسین شرف الدین می گوید: ما باید در اندیشه تشکیل "اتحاد جماهیر اسلامی" باشیم و در این راه به جان بکوشیم. این آرمان مقدس، حضورهای سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقدام های جهانی گوناگون می طلبد. باید متفکران مؤمن بیندیشند و برای همه این مسائل برنامه ریزی کنند و زمینه و فرهنگ و اقدام را فراهم آورند.